

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم
بسم الله الرحمن الرحيم

صرف انرژی در این بلند شدن‌ها فایده ندارد خلاصه از کیسه‌تان رفته

و ماهیه العرض أيضا عرض و عرضی و مجموع حاصل منهما جميعاً
بالاعتبارات الثلاثة.

عرض کنم حضورتان که در مسأله لحاظ اعتبارات ثلاثه در ماهیت که در جنس یا در فصل عرض شد که به هر اعتباری این ماهیت یک تحقق و تعینی پیدا می‌کند به اعتبار لابشرط، جنس می‌شود، یک مقسم برای انواع و قابل تسری در انواع مختلفه، این جنس بشرط لا تصور بشود، این لحاظ حیوان در یک نوع خاص می‌شود، بشرط شیء باشد که بشرط آن فصلیت است این همان نوع می‌شود، همین مساله در مورد فصل هم گفته شد، در مورد عرض هم به همین کیفیت است، مقولات عرضیه اینها می‌گویند دارای جنس و فصل هستند و این جنس و فصل آنها اعتباری است، جنس و فصل حقیقی نیست، چون اینها بسائط هستند و جنسیتشان همان جنبه عروض آنهاست که بین موارد مختلفه عرضیات مشترک است از کم و کیف و زمان و مکان و تعین و امثال ذلک من حیثیه وضع و اینها، آن جنبه عرضیتشان این را به عنوان جنس گرفتند، در حالتی که جنس عبارت از ماهیت است و این عرضیت که ماهیت نیست، عرضیت یک وصفی است که عارض می‌شود بر آن موصوف خودش که عرض است بلحاظ تعلقش به موضوع، فقط همین، چون این مفهوم در وعاء خودش و در بخش خودش یک ماهیتی است که از نظر وجود خارجی قائم به موضوع است ولی از نظر وجود

ذهنی قائم به موضوع نیست چون شما بیاضیت را می‌توانید در ذهنتان بیاورید یا عدد را می‌توانید در ذهنتان بیاورید، عدد یک، عدد دو، تعداد، در حالتی که در وجود خارجی این عدد باید تعلق به اشیاء خارجی بگیرد و خود آن عدد تحقق خارجی ندارد پس اگر شما روی کاغذ ۱ و ۲ و ۳ بنویسید فقط یک مفهومی را شما در اینجا نسبت به آن اشاره می‌کنید اما آنچه که آن واحدیت به آن تعلق می‌گیرد آن خود مفهوم یک نیست بلکه آن شیئی است که این واحدیت به او تعلق گرفته است، واحدیت به او عارض شده ولی همین مقولات را ما در ذهن می‌آوریم بدون اینکه متعلقی داشته باشد، ابیض را شما در ذهن می‌آورید البته بیاض را نه ابیض را، سواد را در ذهن می‌آورید، مکان و زمان را در ذهن می‌آورید بدون اینکه زمان و مکان موقع مشخصی داشته باشد لذا ما یکی را بر دیگری ترجیح می‌دهیم و تفضیل در اینجا معتقد می‌شویم که این بیاضیتش در اینجا بیشتر است، تا بیاض در ذهن نباشد که تفضیل در اینجا معنا ندارد پس این تفضیلی که ما در اینجا می‌دهیم بخاطر این است که آن مفهوم را بدون تعلق به شیئش در ذهن داریم، آن بیاضی که شما الان در ذهن دارید آن بیاض تعلق به چه گرفته؟ تعلق به کاغذ گرفته؟ یا تعلق به گچ در دیوار؟ یا تعلق به شیئیت؟ هیچ تعلقی ندارد و عارضی بر موضوعی نشده و خود آن مفهوم و بساطت خودش در ذهن تحقق پیدا کرده بخلاف مفهوم غنم و مفهوم انسان که حتی در ذهن هم تحقق پیدا می‌کند آن همراه با جنس و فصل است، منتهی جنس و فصلش در همدیگر ادغام شده است، در همدیگر اتحاد پیدا کرده است، ولی بیاض و مقولات اینها بسائط هستند و انسان می‌تواند ادراک بسائط را بکند در عین افتراق و تمایز آنها از یکدیگر، این آن معنائی است که در جنسیت این مقولات گفته می‌شود، وقتی در جایی گفتند اینها ترکیبشان، ترکیب اعتباری

است نه ترکیب ذاتی، ماهیتشان ماهیت اعتباریه است بخاطر این است که جنسیت در این مقولات جنسیت حقیقیه نیست و جنسیتشان، جنسیت ذاتیه نیست بلکه این صرف اعتبار است، همین که این را ما اعتبار می‌کنیم که بر موضوعی عارض می‌شود این معنا را جنس گرفتند بعد این را در همه مقولات تسری دادند گفتند: کم هم عارض بر موضوع می‌شود، زمان هم عارض می‌شود، کیفیت هم عارض می‌شود بر این اساس، روی این جهت همین مطلب را هم مرحوم آخوند می‌فرماید: که ما می‌توانیم در اعتبارات ثلاثه لحاظ کنیم، یک وقتی شما مثلاً فرض کنید مقوله کیف، مقوله بیاض را ما در نظر می‌گیریم بدون ملاحظه آن بیاض در اشیاء خارجی و آن موضوعی که این بیاض روی آن عارض می‌شود پس این بیاض در اینجا مقسم ما می‌شود، در این صورت این معنا، معنای لابشرطی دارد، لابشرطی است که هم می‌تواند عارض بر صفحات بشود و هم عارض بر دیوار بشود و هم عارض بر وجوه مبارکه بشود، در همه اینها عارض می‌شود، این معنا، معنای لابشرطی است، هم بر عمامه آقایان که بله سفید است و باید هم سفید باشد، عمامه ما سیدها سیاه است و سیاه هم کرامت است، حالا در عمامه می‌گویند نه، از زمان مامون این عمامه سیاه درآمد، البته در زمان خود پیغمبر هم بوده ولی پیغمبر کم استعمال می‌کردند عمامه باید سبز باشد که تشخیص داشته باشد و بعد هم عمامه سفید و زرد این دو تا مستحب است و خیلی از افراد از بزرگان اینها در موقع نماز زرد سرشان می‌بستند و یا مثلاً سفید، با اینکه خب سید بودند.

لذا عمامه سیاه هیچ رجحانی برای نماز ندارد، منتهی الان بصورت یک امتیاز و شعاری درآمده و برای حفظ نسب، این عمامه در اینجا مورد پسند است بعضی‌ها هم عمامه‌هایشان سبز است و سیاه ندارد، یکی را مشهد دیدم، عمامه

سبز سرش می گذاشت و می رفت و می آمد، معمم بود ولی عمامه سبز می گذاشت.

این بیاضیت الان در اینجا بعنوان عرض ملاحظه شده است، این بیاض در آن لحاظ اعتبار عقلانی اش لا بشرط است، ولی همین بیاض را شما بشرط لا بخواهید تصور کنید این می شود آن حقیقت محسوسه ای که چیزی ضمیمه او نشود و همراه با او چیزی نیامده و آن خود همان کیفیت نوعیت خاص را این در نظر می گیرد و این بیاض را که الان در اینجا عرض است بشرط شیء، بشرط عروضش بر یک موضوعی شما بخواهید در نظر بگیرید آن دیگر در اینجا جنبه عرضیت پیدا می کند، ایض می شود، پس بنابراین بین عرض و عرضی در اینجا فرق در اعتبار است، شما الان می گوید هذا بیاض، هم می توانید ایض بگویند و هم می توانید بیاض بگویند، این بیاضی که در اینجا مقسم است بلحاظ عروضش به آن موضوع خارجی در اینجا مورد نظر و مد نظر قرار گرفته، پس در اینجا عرض و عرضی چیست؟ در اینجا یکی شده است، مجموع هر دوی اینها مورد نظر است که بشرط شیء است و همینطور هم در سایر احوال و اینها هم این اعتبارات آورده می شود، این یک مطلبی بود که از بحث دیروز در اینجا مانده بود، مطلب دیگری که مرحوم آخوند در اینجا ذکر می کنند این است که می فرمایند: این جنبه فصلیت که ما گفتیم که قوام جنس به فصل است، این نسبت به جنس مقوم جنس است و جنس را در مرتبه ذات خودش و همان در مرتبه ماهیت خودش که ناقص است و نیاز به متمیم و تکمیل دارد، او را در آن مرتبه قوام می بخشد و معنای او را کامل می کند و معنای او را در وعاء ذهن، این معنا را به صورت یک نوع در می آورد و الا خود حیوانیت تنها حتی ذهن هم نمی تواند برای حیوانیتی را که مستقلاً تصور می کند یک صورت نوعیه ترسیم

کند، که آن صورت نوعیه وجود خارجی نداشته باشد و یعنی در ضمن انواع خارجی، آن صورت نوعیه نباشد؛ در ضمن غنم و انسان و جمل و امثال ذلک نباشد، یک حقیقتی برای جنس شما تصویر کنید که آن حقیقت بدون ملاحظه با فصل در نظر گرفته بشود، یک همچنین کاری ما می‌توانیم بکنیم؟ نمی‌توانیم انجام بدهیم اگر کسی بتواند یک همچنین کاری را بکند معجزه کرده است! ولی او هم یک همچنین کاری را نخواهد کرد، این ماهیت طبیعی که جنس مقسمی و لابشرط از نقش و تقید به شیء است این ماهیت لابشرط، یک معنا، معنای ناقصی است و برای رفع نقصان خودش احتیاجی به فصل دارد و لکن این به این معنا نیست که در وجود خارجی این جنس احتیاج به فصل داشته باشد، وجود خارج، آن که باعث تغیر و امتیاز می‌شود همان عوارض و احوال شیء است که باعث تمایز او از فرد دیگر خواهد شد، اینکه این الان در یک همچنین وضعیتی است و با دیگری فرق می‌کند باعث امتیاز او از دیگری خواهد شد، اما این به فصلیت و اینها کاری ندارد صحبت فصلیت و جنسیت، صحبتی است که به خود اعتبار عقلی برمی‌گردد، جنس در اعتبار عقلی دارای معنای ناقصی است، ولی اگر این جنس که در خارج باشد این دیگر جنس نیست و او ماده می‌شود، ماده که جنس نیست ماده امر خارجی^۱ یختص بالشیء دون شیء دیگر منتهی این امر خارجی بدون صورت تحقق ندارد، این غیر از این جنس است که معنای شمول است، همین ماده خارجی که الان صور مختلفی به خود می‌گیرد، این ماده یک امر مستقل و منجاز از ماده دیگر و جدای از ماده دیگر، گرچه در هر صورتی که می‌گیرد در همان صورت فعلیت دارد ولی بالاخره یک امری است که این امر هیچ ربطی به جنسیت ندارد که شامل برای همه است، آن ماده‌ای که الان صورت این زید را به خود می‌گیرد و تبدیل به زید می‌شود این ماده قابل سرایت به یک

شیء دیگر و به یک فرد دیگر نیست، این ماده اختصاص به خود دارد، در هویت خودش اختصاص به خود دارد و آن ماده دیگری که در امر است، آن هم در هویت خودش اختصاص به خود دارد و قابل برای تسری نیست پس گرچه خود ماده فی حد نفسه امر مبهم، و لکن همین امر مبهم، قابل سرایت به دیگری نیست، این نیست که ماده در ذات خودش چون احتیاج به صورت دارد پس همه اعیان خارجی در این ماده اشتراک دارند، اشتراک اعیان خارجی در این ماده به آن حقیقت کلی این ماده برمی گردد که در ظرف ذهن از او تعبیر به جنس می شود پس ما در خارج جنس نداریم، ما در خارج فصل نداریم، جنس و فصل دو مساله ای است که ذهن از خارج انتزاع می کند، جزئی را به کلی برمی گرداند معنای استقلالی را به معنای عام و شمول تبدیل می کند اسمش را جنس و فصل می گذارد اما آنکه در خارج است چیست؟ ماده و صورت است و هم ماده اش آن ماده، مال خودش است هم صورت مال خودش است، هم ماده قابل سرایت به بقیه نیست حتی اگر در کنار ماده ای دیگری قرار بگیرد چیزی از آن ماده در آن ماده دیگر نمی رود، بله مساله منطقی با مساله خارجی و اعتباری فرق می کند، این چیزهایی که شما می بینید که در کنار قرار گرفته اعتباری است، یک وقتی به این اعتباری دل نبندید، امروز بر سر یکی کلاه می گذارند و فردا کلاه را برمی دارند، امروز کسی را در کنار دیگری می نشانند و فردا می گوید من اصلاً نمی خواهمت! تو اصلاً کی هستی؟ از اول هم نمی خواستم، ما را به زور دادند و حالا هم ما اصلاً نمی خواهیمت، آره از اول به زور دادند که خنده هایت تا بیخ گوشت می آمد، فرض بکنید که حالا نه نمی خواستیم و از فلان نمی گذریم که برداشتند ما را اینطوری کردند، یا این به آن یا آن به این، حالا وقتی بیشان صلح می شود ای فدایت بشوم، اینها همه اش جنبه های اعتباری مساله است، جنبه حقیقی همین

است که مرحوم آخوند بیچاره اینجا می گوید که گول نخورید، ماده هرچی هم ماده است می گوید من مال خودم هستم و قابل سرایت به دیگری نیستم، ابهام هم داشته باشم، باز روی پای خودم ایستادم، صورتی به من تعلق بگیرد باز روی پای خودم ایستادم، به اینها باید توجه کرد، اینها را باید مد نظر قرار داد و اعتباریات زیاد هستند، همین ماده که در اینجا،

یک بنده خدایی بود در صحن آن موقع که ما قوانین می خواندیم، آن هم آن طرف صحن قوانین می گفت منتهی وقتی قوانین می گفت، صدایش آن طرف صحن که ما قوانین می خواندیم می آمد، یعنی ما قشنگ گوشمان می فهمید که این الان دارد چی می گوید یک دادی می زد که می رفت صدایش مقبره کنار آشیخ فضل الله نوری، خیلی است این طرف تا آن طرف، تقریباً بلندگو بود مال نواحی آذربایجان، خلاصه طبیعی است چون در جنس مشترک بعضی هستند که صدایشان از این محله به آن محله می رود، بعد این خلاصه یک روز ما دیدیم دعوا شده جمع شدند و خلاصه دیدیم یک زن آمد داد و بیداد می کند البته مشخص بود آنها گفتند، گفتند این در بحث ظن می گفت این ظن، ظن، یک زن داشته رد می بیند این شیخ دارد می گوید، گفته خجالت نمی کشید همه اش حرف از زن می زنی... داد و بیداد، طلبه ها خواستند ردش کنند این بیشتر داغ کرده و جمع شده بودند بعد دیگر آمده بودند که بابا درس این است، این چه درسی است که همه اش از زن حرف می زنند؟ حرف دیگر قحط است، حرف از مرد بزنند اگر راست می گویند، گفت چشم از فردا بجای ظن می گویم مرد، اگر کسی مردش قوی باشد و فردا خوب گوش بدهد، اگر کسی مردش ضعیف باشد، اگر کسی مردش قوی باشد، اگر کسی مردش، ظن است، ظن و شک و فلان و نزدیک یقین باشد، مراتب مختلفی است، می گویند اینطوری بگو وقتی

می‌گویند اینطوری بگو دیگر نمی‌شود نگفت، وقتی می‌گویند باید برای ما اینطوری درس را بگویی تا ما قبول کنیم اگر بخواهی جور دیگر بگویی از تو نمی‌پذیریم، باید این حرفهایی که می‌زنیم بگویی، زن اینطور می‌گفت، می‌گفت این که من می‌گویم باید بگویی، دنیا همه‌اش همین است، پس بنابراین این مسأله فصل باید در نظر داشته باشیم که گرچه در اینجا موجب قوام جنس است، ولی موجب قوام جنس در عقل سرکار است، نه موجب قوام جنس در خارج، زیرا در خارج ما جنس نداریم، در خارج فصل نداریم، در خارج ماده داریم و در خارج صورت داریم و این دو هم با هم متحد هستند ولی اسم او دیگر جنس نیست و اسم او در این صورت فصل نخواهد بود.

و ماهیة العرض أیضا عرض و عرضی و مجموع حاصل منهما جمیعاً بالاعتبارات الثلاثة این مسأله لابشرطی و بشرط لائی و بشرط شیئی را ما در عرض در نظر می‌گیریم و عرضی آن شیء که بر آن عارض شده و به اسم خود آن ذات تعلق می‌گیرد عرض بیاض، عرضی ایض، والفرق بین المجموعین فرق بین این دو مجموع از این جنس و فصل و بین عرض و عرضی چیست؟ والفرق بین المجموعین أن الأول ماهیة طبیعیة لها وحدة ذاتیة بخلاف الثانی، در جنس و فصل این ترکیب، یک ترکیب ذاتی است، طبیعتی که در اینجا است ماهیت، ماهیت طبیعی و وحدتش هم وحدت ذاتی است ولی در دومی اعتباری است هم چون جنسش در اینجا ماهیت نیست، عروضش در اینجا به عنوان جنس تلقی شده است فانه ماهیة اعتباریة. و الأولى أن یسمى ماهیة النوع المأخوذة بالاعتبار الأول «موضوعاً» - بدل المادة - بهتر این است که ماهیت نوع را که به اعتبار اول اخذ شده است بجای ماده به آن موضوع بگویم، یعنی وقتی که ماهیت نوع، وجود

خارجی پیدا می‌کند ما در اینجا بگوییم که موضوع تحقق پیدا کرده، نگوییم نوع تحقق پیدا کرده است و همینطور ماهیت جنس را که به عنوان وجود خارجی اخذ شده است ما موضوع بدانیم، بالقیاس إلی العوارض، به قیاس به عوارض بگوییم که ماهیت جنس موضوع برای عروض عوارض است، البته نه در فصل، در فصل اینطور نیست، در فصل صورت عارض بر ماده نمی‌شود، بلکه خود آن صورت اتحاد پیدا می‌کند، صورت ماده را به موضوع تبدیل می‌کند، نه اینکه موضوعی باشد بعد صورت بر او عارض بشود، آن که عروض پیدا می‌کند آن فقط عرض است که عارض بر موضوع می‌شود و لکن صورت عارض بر آن ماده نمی‌شود و اگر این موضوع بواسطه تغییر و تبدل به شکل دیگری در بیاید، صورت او را از ریشه دگرگون کرده است، عارض بر او نشده، وقتی که جنین در رحم مادر قرار می‌گیرد این صورت‌های متفاوتی که به خود می‌گیرد، این صورت‌ها عارض بر آن جنین نمی‌شوند بلکه از درون این ماده را به شکلی در می‌آورد، دوباره از درون این ماده را به یک هویت دیگر و به یک ماهیت دیگر متبدل می‌کند، اما از نظر رنگ و وزن و سایر خصوصیات و اینها مقولاتی هستند که عارض بر جنین می‌شوند، پس بین عروض عوارض بر ماده و بین تشکل ماده به صورت باید فرق گذاشت، چرا به جای ماده، موضوع بگوییم؟ چون محلی که متقوم است به ما محل فیه ماده له چون محلی که قوام دارد به آن چیزی که در آن حلول می‌کند این چیست؟ این ماده برای اوست که همان عبارت از صورت است، صورت حلول می‌کند، عارض نمی‌شود و آن محلی که مستغنی است از آن چیزی که در آن حلول می‌کند حالا بصورت درآمده، دیگر مستغنی شده حالا موضوع می‌شود، موضوع برای شیء است، پس محل اگر احتیاجی به امری داشت که در آن حلول کند به آن محل ماده می‌گویند، اگر احتیاج به حلول

نداشت بلکه احتیاج به عروض عوارض داشت به این محل موضوع می‌گویند، احتیاج یعنی مستغنی، عوارض احتیاج به او دارند، فشیء واحد يجوز أن یکون مادة و موضوعاً بالقیاس إلی شیئین.

شیء واحد در قیاس به دو شیء شما هم می‌توانید اسم ماده را برایش بگذارید و هم اسم موضوع را هر دو را می‌توانید بر آنها اسم بگذارید، هر دوی این اسامی یکی است، فرق نمی‌کند به دو لحاظ الان مثلاً این کاغذی که در دست من هست بلحاظ اینکه صورت قرطاسیت آمده و این ماده را به این کاغذ تبدیل کرده، این کاغذ که در دست من است و دارم لمسش می‌کنم این ماده است چون الان این صورت قرطاسیت آمده و در این حلول کرده و این را تبدیل به کاغذ کرده، این ماده می‌شود، همین که در دست من است از این جهت که بیاضیت آمده عارض بر این می‌شود، موضوع می‌شود، پس بنابراین یک امر واحد به دو اعتبار، باحفظ سمت یک اسم دیگری را می‌گیرد، نکته این چیزی ندارد.

و لما علمت أن الطبیعة الجنسیة ماهیة مبهمة ناقصة تحتاج فی حدّ حقیقتها إلی فصل، از آنجایی که ما متوجه شدیم که طبیعت جنسیه یک ماهیت مبهمه ناقصی است که در حقیقتش، در حدّ آن حقیقتش، در حدّ ذاتش احتیاج به فصل دارد فلا يتصور أن یحتاج إلی الفصل فی بعض المواضع نباید تصور بشود که در بعضی مواضع فصل می‌خواهد و در بعضی مواضع نمی‌خواهد و یستغنی عنه فی بعضها. فلو تحصّل دون فصل، حالا اگر یک جنسی بدون فصل آمد گفت من خودم نیاز به فصل ندارم، یک فرض کنید حیوانی آمد گفت: من خودم حیوانم، مگر حیوان چه مشکلی دارد که احتیاج به فصل داشته باشیم، این همه ما زحمت کشیدیم حیوان شدیم، حتماً باید فصل داشته باشیم، بعضی‌ها می‌گویند: ما

نمی‌خواهیم آدم باشیم، صاف می‌گویند نمی‌خواهیم آدم باشیم، با او حرف می‌زنیم می‌گوید: نخیر، این نخیر یعنی چی؟ یعنی من نمی‌خواهم آدم باشم، ما نمی‌خواهیم انسان باشیم، این الان نقض کلام آخوند شده، این فقط حیوان است و این عقل ندارد و انسان نیست و در عین حال هم راه می‌رود، پس اینکه می‌گویند حیوان بدون فصل نمی‌شود، ظاهراً در اینجا باید یک حاشیه‌ای آقای ... به آن بزنند که نخیر ما یک حیواناتی را می‌بینیم که این حیوانات راه می‌روند، حرکت می‌کنند، روی پای خودشان قائمند ولیکن فصل ندارند، انسانیت ندارند، عقل ندارند، شعور ندارند و کم هم نیستند، ایشان اینطور می‌گویند، حالا ما مطلب ایشان را می‌گوییم.

فلو تحصّل دون فصل اگر این حیوان تحصّل پیدا کرد، این جنس تحصّل پیدا کرد دون فصل، بدون فصل، فتکون مستغنیة بحسب الماهية پس این به حسب ماهیت مستغنی است و این خلف است، در حالی که ما گفتیم جنس بدون فصل استغنی ندارد، و قد فرض الافتقار إلیه افتقار فرض شده، بنفس خود ماهیت، یعنی در خود ماهیت نیاز به امر دیگر دارد، در ذات خودش این نیاز به امر دیگر دارد، مثلاً فرض کنید مثل مثلث، مثلث در ذات خودش به چند ضلع احتیاج دارد، جناب آقای وحید نیا؟ شش تا سه تا، دو تا،

تلمیذ: $2 \times 2 = 6$

استاد: ببین من می‌گویم وقتی که می‌شود انسان تغییر بدهد، مثلث را بکند شش ضلعی چطور نمی‌شود انسان سایر مسایل همه را عوض کند؟ دیگر انسان است و کار دست انسان است و می‌گوید همین است.

مثلث در ذات خودش چند تا خط می‌خواهد، سه تا می‌خواهد، حالا فرض کنید ما مثلث هم در خارج نداشته باشیم حالا این مثلث چهارضلعی

می‌شود، چون ما در خارج مثلث نداریم، این مثلث شش ضلعی می‌شود، این مثلث دو خطی می‌شود، این مثلث یک خطی می‌شود، نه مثلث مثلث است چه وجود خارجی داشته باشد یا نداشته باشد اصلاً در عالم یک مثلث هم نداشته باشیم، باز فرض کنید هنوز خدا عالم ماده را خلق نکرده، در ذات ربوبی که آن مقام، مقام علم عنائی نسبت به اشیاء خارجی است، اگر خدا بخواهد یک مثلثی را در ذهنش ترسیم کند- فرض می‌کنیم ذهن خدا مثل ما است- آیا می‌شود خدا این مثلث دو ضلعی را ترسیم کند، خدا از عهده این کار بر نمی‌آید، با همه خدائیش، من گفتم خدا بعضی مواقع عاجز است مثلاً یکی از مواردی که عاجز است نمی‌تواند مثل خودش را درست کند، خدا عاجز است، نمی‌تواند مثل خودش را درست کند، ظهور خودش را می‌تواند، از مواردی که خداوند عاجز دارد که صورت خارجی به خود بگیرد این است که یک مثلثی با دو ضلع درست کند، می‌شود؟! حالا خدا بگوید من یکی را می‌آورم هی کجش می‌کنم می‌چرخانم، ما می‌گوییم به همان هم ما زاویه می‌گوییم، سرمان کلاه نمی‌رود، بخواهی هم اینجوری کنی، آن جوری کنی نه خمش کنی مثلث سه تا ضلع دارد، یا خدا بخواهد یک مربع هشت ضلعی درست کند، هشت ضلعی اسمش را مربع می‌گذاریم، خدا هستیم، می‌توانیم، خدا می‌گوید نه نظامی که من آن نظام را قرار دادم در این نظام، مربع چهارضلع است، بله اگر خدای دیگری بود و آن نظام دیگری قرار می‌داد، شاید مربع هشتایی هم بود، ولی این نظامی که در این نظام خود ذاتیات شیء همراه با یافته‌ها و عقل با هم ضمیمه شده است، این عقل نمی‌تواند برای مربع شش ضلع فرض کند، نمی‌تواند! چرا؟ چون این نظام با این عقل انسان یکی است و بر همه بر طبق یک روش و یک مسیر این ترسیم شده و انجام شده، این را چه می‌گویند؟ این را هو هویت و واقع و حقیقت و نفس

الامر می گویند، در نفس الامر مثلث سه ضلع دارد، در وجود خارجی هم مثلث سه ضلع دارد در نفس الامر مربع چهارضلع دارد در وجود خارجی هم باز مربع این چهارضلعش را دارد

تلمیذ: ما در خارج مربع نداریم

استاد: پس در خارج چه داریم؟

تلمیذ: در خارج تطورات ماده و فعل و انفعالات داریم

استاد: شما می خواهید یک چوب تخته بخرید به نجار چه می گوئید؟

می گوئید تطورات ماده و فعل و انفعالات به من بده؟

تلمیذ: نجار نمی فهمد

استاد: نجار می فهمد، لذا برمی دارد یک مربع به شما می دهد، مگر قضیه قضیه ملا باشد که می گوید این حَطَبُ مُرْتَبٌ بر حمار اسود اللُّون را هر رطل شرعی به چند درهم در معرض بیع و شری درمی آورید؟ اگر آنجور باشد، مساله جور دیگری خواهد بود، ولکن در وجود خارجی، وقتی چشم شما یک شیئی را می بیند، این چشم شما چه چیزی را می بیند؟ و اختلاف بین این دو از کجا می آید؟ آیا این بزرگتر از این است؟ یا این بزرگتر از این است؟ می گوئید هیچکدام، چرا؟ چون اصل حقیقت همه اینها یکی است، بالاخره ظهورش در اینجا تفاوت می کند، آن شیئی را که ما ارتباط به او برقرار می کنیم به همان هم حکم می کنیم، غیر از این ما راهی برای دسترسی به خارج نداریم.

تلمیذ: ما اشیاء را متمایز از همدیگر ادراک می کنیم و اگر آن تمایز برداشته

شود شاید چیز دیگری ادراک کنیم

استاد: اگر تمایز برداشته باشد دیگر هیچ چیزی را ادراک نمی کنیم، فقط

مجرد می شود، و دیگر ادراک نیست

تلمیذ:.....

استاد: ببینید درست است اگر برداشته بشود، حالا که برداشته نشده، آن هم که این مساله را برمی دارد، وجود خارجی را و ظهور را به حال خود می گذارد و برمی دارد، نه اینکه حذف بکند اگر حذف بکند، عالم عدم می شود، خودش راه می رود، حرکت می کند، ارتباط دارد، در عین اینکه هست در عین بودن، آن جنبه اعتباری را می گیرد، نه اینکه بیاید این وجود خارجی را محو کند، محو که نمی شود، ظهور که همیشه هست، خود ظهور هم یک واقعیت است.

فالحقائق البسيطة يستحيل أن يزول فصلها عن طبيعة جنسها محال است اینکه فصلش زائل بشود از طبیعت جنسش الی بدل به یک چیز دیگر، لانه إذا زال الافتقار إلى الفصل اگر احتیاجی به فصل از بین برود، فبقیت [فیقی] الطبيعة محصله در عین حال آن طبیعت به حال خودش باقی بماند و در تحصیل خودش باقی بماند، دونه، دون فصل فما كانت طبيعه جنسيه دیگر طبیعت جنسیه نبود فعلم أن الافتقار إلى الفصل ليس لمجرد التمييز برای مجرد تمیز نیست، چون با عوارض و احوال هم این تمیز حاصل می شود، با عوارض و احوال خارجی هم این تمیز هست، فقط برای متمیم ذات جنس است، لأنه يحصل بالعوارض أيضاً با عوارضی که مقولات و کم و فلان این چیزهای خارجی باشد، این هم تمیز به شیئی دیگر حاصل می شود، در حالی که اینها فصل نیستند، بل لكون الماهية في حد ذاتها ناقصة، بلکه بخاطر اینکه ماهیت در حد ذاتش ناقص است، تحتاج إلى تمام بلکه احتیاج به تمامیت دارد فلا يجوز التقوم بالفصل في موضع و بعدمه في موضع آخر تقوم به فصل در یک جا، و عدم نیاز به فصل در جای دیگر، جایز نیست إلا بحسب الاعتبار العقلي، مگر اینکه در عقل باشد، یعنی در عقل ما ماهیت را بدون

فصل تصور می‌کنیم، در عقل بشرط فصل تصور می‌کنیم، در عقل لاشرط فصل تصور می‌کنیم، اینها هم‌هاش چیست؟ مربوط به عقل است، **فَإِنِ الْمَأْخُذَ بَشْرَطَ لَا مِنَ الْمَاهِيَةِ الْجَنَسِيَّةِ نَوْعَ عَقْلِيَّ أَنْ جَنَسِيَّ كَهَ بَشْرَطَ لَا دَرِ عَقْلٍ مَا تَصَوَّرَ مِي شُودَ**، این یک نوع عقلی است، شما جنس را تصور می‌کنید به شرط عدم این اشتراکش با انواع دیگر، حیوانی که این حیوان در غنم است، بشرط عدم سرایت به انواع دیگر، به شرط عدم، شما یک وقت در ذهن فقط حیوان را تصور می‌کنید، وقتی حیوان را تصور کردید، در ذهن شما حیوان آمد، تمام انواع خارجی از جمله این آدم دو پا هم در ضمن خواهد آمد، این تصور، همه را در خود داخل می‌کند اینقدر وسیع است مثل جهنم می‌ماند **﴿يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾**^۱ پر شدی؟ می‌گوید چهارتا و نصفی ریختی می‌گویی پر شدی! بده بیاید، این جنس هم همین است، وقتی شما جنس را در ذهنتان می‌آورید، غنم، جمل، از آن ذراتی که آن ذرات جاندار معلق در هوا که بواسطه استنشاق حساسیت برای آدم می‌آورند، از آن داخل این حیوان می‌شود تا بزرگترین حیوانی که در دریا و حیوانات بزرگ دریا، همه اینها را حیوان در بر می‌گیرد، این حیوان در اینجا حیوان مقسمی می‌شود، یک وقتی شما حیوان به شرط لا را در ذهن می‌آورید، حیوانی که نه اینطور نباشد که همه در آن بیایند، فقط یک حیوان تنها در نظر بیاید، مثلا می‌گویید که همه سگ‌ها را گرفتند و از بین بردند و سگ‌ها را زدند، می‌گویید: این حیوان‌ها چه تقصیری داشتند که این کار را کردید، این که نمی‌گویید سگ‌ها، می‌گویید حیوان‌ها، این حیوان‌ها چه تقصیری داشتند، در حالتی که اسم حیوان برای بقیه هم هست، در اینجا این حیوان به شرط لا اخذ شده

۱_سوره ق «۵۰» آیه ۳۰

است، چون منظور از حیوان‌ها که تقصیر داشتند، منظور ما سایر حیوانات و اغنام و گله‌ها نیستند، منظور یک طیف خاص از حیوان است که در اینجا بشرط لا است، این حیوان در اینجا نوع عقلی می‌شود، این حیوانی که ما می‌گوییم: این حیوان‌ها چه گناهی داشتند؟ این حیوان‌ها را برای چه از بین بردند؟ این حیوان‌ها مگر چکار کرده بودند؟ این اسم حیوان‌ها که ما می‌آوریم در اینجا حکایت به چیست؟ به نوع است و وقتی اشاره به نوع باشد سایر انواع را در خود نمی‌تواند شامل بشود.